

Cristina MODREANU

O lecție pe canapeaua lui Freud

Indicațiile „de regie” din *Lecția* sunt suficient de limpezi ca să-ți faci o idee despre cum vroia Eugen Ionescu să arate un eventual spectacol pornind de la scrierea lui. Scenografia e amănunțit descrisă, iar una dintre didascalii e foarte importantă pentru a înțelege concepția autorului: el spune, la un moment dat, chiar la începutul „relației” profesor–elev pe care o construiește, că cel dintâi trebuie să scrie pe o tablă imaginară, cu o cretă imaginară. De altfel, mai spune dramaturgul, nici un obiect pomenit de profesor spre ilustrare nu trebuie să existe cu adevărat. Totul ar trebui să fie astfel „montat” încât dialogurile, dezvoltarea raportului dintre cei doi și finalitatea acestuia să fie cu totul plasate în zona absurdului.

Aparent, în spectacolul său cu *Lecția*, la Teatrul Maghiar din Timișoara, regizorul Victor Ioan Frunză contrazice flagrant această propunere, opunându-i o abundență de... concret.

O parte din forța spectacolului rezidă tocmai în aceasta, scenografia Adrianei Grand fiind bazată pe o idee ce bulversează de la bun început. Pentru că spectatorul nu intră într-o sală de spectacol, ci într-o sală de curs. Primul pas înăuntru echivalează cu o proiecție în alt timp, la vederea băncuțelor mici, de lemn, din care parcă abia s-au ridicat copiii care le „locuiesc” (semnele și înscrisurile restaurate de scenograf par dovezi în acest sens), redevii tu însuși elevul care ai fost. O sumă de senzații pe care le-ai crezut uitate te cotropesc și te obligă într-un fel să participi direct la spectacol.

Eleva (Tokay Andrea) este și ea instalată de *Marie*, servitoarea (Magyar Etelka), într-o astfel de băncuță de lemn prea mică, și se luptă și ea cu lipsa de confort. Toate acele obiecte pe care Ionescu le dorea imaginare sunt reale aici – de la tocul de scris și călimara

cu cerneală, până la tablă, cretă, burete, caiete etc. *Eleva* mai scoate din geantă un măr, din care *Profesorul* se repede să muște cu o poftă neobișnuită, și o păpușă croită din piele portocalie, pe care o va ține alături tot timpul. Aceasta va fi prima „victimă” a *Profesorului*, care îi va smulge capul și mâinile într-un acces de furie. La final, de sub uniformă *Eleva* răsări deodată, sub mâinile ucigașe, același costum de piele portocalie, semn că aceasta fusese doar „o păpușă în mâinile *Profesorului*” cum spune și dramaturgul într-o altă didascalie.

Nimic nu e întâmplător în tot acest spectacol, iar fiecare „etapă” a raportului dintre cei doi e construită atent, astfel încât gradarea să pornească din interior și să fie sprijinită de semne integrate concepției, ce fac aici dovada inventivității regizorale „la scară mică” (ca și în *Călătorii cu dricul*, regizorul demonstrează că poate fi la fel de inspirat pentru creații de mică anvergură, din punct de vedere al desfășurărilor de forțe). Surpriza e cuvântul de ordine – după cea inițială, a intrării într-o clasă de școală, urmează dulapul cântător. Din bufetul țărănesc sugerat de dramaturg drept piesă de decor, Adriana Grand a construit singura sursă de evadare (și aceasta iluzorie) dintr-un spațiu închis: când ușile dulapului se deschid, dinăuntru lui se aude o muzică divină, iar în spatele unui geam se văd uneori un pianist și o violonistă, alteori desene ce ilustrează discursul Profesorului. Dulapul e ca o ființă vie, martor fără voie la crizele profesorului, iar la final, după crimă, ușile lui se deschid singure și nu se mai lasă închise, ca și cum ar striga vina monstrului. O surpriză e și apariția servitoarei *Marie*, foarte tânără, cu o fețișoară mică, ascuțită, purtând pe frunte un coif transparent cu parură din trandafiri și un costum de catifea,

Marie – adevărat personaj de teatru – are în picioare pantofi de balet, iar atunci când vrea să se impună în fața *Profesorului* se ridică brusc pe poante. În rolul *Profesorului*, Balázs Attila combină calitățile-i de acrobat – spre final, dintr-un personaj timid, ezitant, *Profesorul* se transformă într-un „zmeu”, ce face salturi înfricoșătoare de pe catedră pe banca *Elevei* – cu nuanțele de interpretare pe care le stăpânește perfect.

El ilustrează excelent lubricitatea stârnită de sonoritatea cuvintelor, intră într-un fel de transă erotică provocată de procedeul prin care desface în fața *Elevei* resorturile lingvistice pe care le explică. Neînțelegera ei îl stârnește, iar gestul final are o încărcătură sexuală explicită. E o crimă, dar și un raport sexual și e cu atât mai monstruos faptul că „după” lumea pare aceeași. Spectacolul lui Victor Ioan Frunză aduce mai aproape de spectator ceea ce multe alte montări cu *Lecția* își propuneau să țină la distanță, să supună unei analize „la rece”. Făcând apel la memoria spectatorului, el încearcă să atingă vechi refulări în legătură cu relația elev-profesor, o traumă veche de când lumea. Ajutându-se de „detalii nesemnificative” – o cohortă de obiecte pe care toți le-am folosit cândva – regizorul aduce în prim-planul memoriei contextul, pentru ca apoi să atingă subiectul.

Dincolo de absurdul replicilor, care pare aici numai o perdea formală ascunzând raportul vânat-vânător, tot ce se vede evoluând din gesturi, intonații, atitudini, asta te face să te simți „expus” pe canapeaua lui Freud. Mai ales că la final, următoarea *Elevă* este aleasă de *Marie* chiar dintre spectatori, gest pe care îl presimți de la bun început și care face să ți se strângă inima, inexplicabil...

BALÁSZ Attila și TOKAI Andrea

